

Zápis ze setkání u „kulatého stolu“ v rámci komunitního plánování sociálních služeb na Kralovicku Školy, OSPOD a sociální služby

Přítomni:

Beranová Edita (ZŠ Kaznějov)
Janko Lukáš (MÚ Kralovice)
Korcová Václava (ZŠ Plasy)
Kronďáková Miroslava (ZŠ Kralovice)
Macháčková Irena (Diakonie Západ)
Soukupová Šárka (ZŠ praktická Kralovice)
Střihavková Jana (ZŠ Pivoňka Chříč)
Šliková Milada (ZŠ praktická Kralovice)
Trnka Miroslav (MÚ Kralovice)
Ullmanová Jiřina (Diakonie Západ)
Valachová Jarmila (MÚ Kralovice)
Wollrábová Eva (ZŠ Manětín)
Eberlová Tereza (CpKP ZČ)
Hrečínová Prodanová Marie (CpKP ZČ)
Kavalírová Tereza (CpKP ZČ)

Datum: 19. 10. 2021

Místo konání: MÚ Kralovice, Manětínská 493, Kralovice

Program setkání:

1. Informace z agendy sociálně-právní ochrany dětí
2. Prezentace sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a doprovázení v pěstounské péči a problémových situací
3. Praxe v řešení problémů – příklady problémových situací žáků ve školách
4. Různé

Po úvodním přivítání zazněla očekávání účastníků z dnešního setkání, mezi nimiž byly následující: sdílení zkušeností a možných postupů při řešení traumatických situací v rodinách; kde začínají a končí pravomoci školy – právní rámec možností a způsobů pomoci dětem ze strany pracovníků školy; nabídka pomoci pracovním škol při řešení problémů dětí ze strany sociálních služeb a služeb doprovázejících pěstounské rodiny.

Ad 1. Informace z agendy sociálně-právní ochrany dětí

V úvodu setkání prezentovala paní Valachová (OSPOD Kralovice) informace z agendy sociálně právní ochrany dětí. Představila zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, jehož novela 1. 1. 2020 přinesla velké změny. Konkrétně pak zmínila § 6, který je zaměřen na děti ohrožené nebo narušené z dlouhodobého hlediska. Dále zmínila, že OSPOD Kralovice má vypracované standardy kvality a na webových stránkách Kralovic jsou k dispozici informace o OSPOD, informace pro děti a náctileté, rady, co dělat v případě domácího násilí, záškoláctví a dalších životních situacích (<https://www.kralovice.cz/urad/mestsky-urad/odbor-socialnich-veci-a-zdravotnictvi/>). Na základě

podnětů týkajících se záškoláctví, byla MPSV vypracována informace, jaký je postup OSPOD v tomto případě:

„Pouhá skutečnost, že rodiče neplní své povinnosti nebo že dítě zanedbává školní docházku, bez dalšího neznamena, že se jedná o ohrožené dítě, k jehož ochraně je potřeba OSPOD. Musí být dáno důkladné podezření, že tato skutečnost nepříznivě ovlivňuje vývoj dítěte nebo je či může být příčinou nepříznivého vývoje. V kontextu záškoláctví je proto nutno vnímat OSPOD jako nejzazší prostředek, k němuž lze přistoupit až tehdy, když komunikace a práce školy s dítětem a jeho rodinou, školou doporučená či zprostředkovaná pomoc ani nabízené služby nepřinesly zlepšení, a současně se jedná o problém takové intenzity, že nepříznivě ovlivňuje vývoj dítěte.“

Paní Valachová také uvedla, že škola má oznamovací povinnost vůči OSPOD a že sociálně-právní ochrana neslouží k vymáhání povinností a OSPOD není ani represivním orgánem. Represe následují, až když cesta nikam nevede (např. pracovnice OSPOD mohou navštívit rodinu, se kterou se dále pracuje). Pro OSPOD platí zejména – projednat, poradit, doporučit.

Paní Wollrábová (ZŠ Manětín): Může škola dostat zpětnou vazbu od OSPOD, když podává důvod k šetření?

Paní Valachová (OSPOD Kralovice): OSPOD nemá ze zákona povinnost poskytovat informace. Zároveň např. po telefonickém vyžádání u konkrétní pracovnice je možné informace o šetření získat. Pokud však převezme případ Policie ČR, tak informace nezíská ani k OSPOD (výjimku tvoří trestné činy, resp. rozhodnutí soudu).

V diskuzi zaznělo: Školy zpětnou vazbu nezískávají. Je to pro ně vyčerpávající, neboť jsou kárány, když informace neposkytnou, ale zpět k nim se žádné nedostanou. A pokud neví, jestli se problém v rodině vyřešil, tak nemohou pomoci.

Školy se dále potýkají s tím, že rodiny se přes prázdniny přestěhují a problémy s nimi. Některé rodiny tímto řeší své problémy. Paní Valachová v této souvislosti uvedla, že kmenovým OSPODem je OSPOD v rámci trvalého bydliště. V neposlední řadě je pro školy problematická spádovost dětí v rámci Policie ČR, kdy např. dítě žijící na Bezvěrovsku spadá pod policejní oddělení v Úněšově (Obvodní oddělení Úněšov) a v Manětíně pracovníky tohoto oddělení neznají. Pomohl by v této spádovosti jednotný postup. Co se týče spolupráce se sociálními službami, manětínská škola spolupracovala s Člověkem v tísní a s organizací Naše dítě, ale spíše v minimech případů.

Ad 2. Prezentace sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a doprovázení v pěstounské péči a problémových situací

Paní Macháčková (Diakonie Západ): Prezentace služby Archa pro rodiny s dětmi Diakonie Západ: Jedná se o sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi, která je tu pro rodiny, jež chtějí dobrovolně pomoci, spolupracovat. Cílovou skupinou služby jsou celé rodiny. Pracovnice služby vedou spolupráci s rodiči tak, aby došlo ke změnám v souvislosti se situacemi týkajícími se dětí. Tíživé situace, ve kterých se rodiny nacházejí, jsou různé a je jich celá řada – často jsou to ekonomické obtíže, někdy jsou to výchovné kompetence rodičů, mohou to být mimořádné události nebo dlouhodobé obtíže, jako je nezaměstnanost rodičů, závislosti atd. Pracovníci služby jsou primárně sociální pracovníci – pomáhají s vyřízením dávek, příspěvků apod., ale zejména provádějí „sociální učení“, tzn. snaží se upravit rodinný režim tak, aby vyhovoval dětem. Podpora ze strany služby je velmi široká, poskytovali i materiální podporu v době Covidu (pomůcky, tablety na distanční výuku). Občas realizují skupinové akce, ale základ služby je individuální setkání – pracovníci jezdí povětšinou jednou týdně za rodinami do terénu, domů. Z tohoto důvodu není třeba mít v regionu kancelář, na Kralovicko dojíždějí zejména pracovnice z Rokycan. Rodiny se stávají klienty služby zejm. přes OSPOD. Někdy jsou to rodiny namotivované, které chtějí změnit situaci, někdy rodiny odkáží školy nebo jiné instituce, které zachytí nějaké problémy s dětmi (lékaři, trenéři, sousedi).

Se zpětnou vazbou pro pracovníky školy je to u sociální služby jinak: pokud by pracovnice školy měly dítě/rodinu, pro které by sociální služba mohla být potřebná, může výchovný poradce školy svolat schůzku s rodiči, na kterou přizve i sociální službu, která představí, co by pro rodinu mohla udělat. Pokud se služba s rodinou domluví na spolupráci, může se po čase udělat opět stejná schůzka ve škole. Podmínkou ovšem je, že rodina musí se spoluprací souhlasit, v opačném případě nemůže služba nijak pomoci.

Školy se často ptají na doučování – to služba neposkytuje, protože doučování není dle zákona o soc. službách součástí/náplní služby. Výjimkou byla covidová situace. Na základě zkušeností vytvořila služba „doučovací program“, v rámci kterého se ale nejedná o doučování jednotlivých předmětů, ale horizontálních témat, jako jsou kritické myšlení, schopnost argumentace apod. Snahou je vytvořit dětem hezký vztah ke vzdělávání.

Obecně – jsou rodiny, které potřebují pomoc jen po nějakou krizovou dobu, ale v sociální oblasti se stává, že rodiny zůstávají ve službě řadu měsíců až let. Tyto rodiny mají bez podpory tendenci spadávat do problémů.

Paní Šlíková (ZŠ praktická Kralovice): Jaká je náplň spolupráce s rodinami? Jak služba pozná, že se rodina někam posunula? Poskytuje služba rodinám také materiální pomoc? Co následuje po tom, co rodič do služby zavolá?

Paní Macháčková: S rodinou se pracuje tak, aby docházelo ke změnám – např. pokud rodina nemá hygienický standard, nebo nevidí ve vzdělání hodnotu, a proto se vzdělávání dětí nevěnuje, tak se prostřednictvím terapie, nácviků atd. pracuje s rodinou tak, aby došlo ke změně.

Než se rodina posune, povětšinou to trvá dlouho. Dokud se věci zlepšují, má smysl v podpoře rodiny pokračovat. Materiální pomoc se poskytuje rodinám jen zcela výjimečně, je to spíše doplňková věc, rodiny se o ní nedozví jako o první možné podpoře. Poskytuje se nejčastěji ošacení, nebo vybavení pro narozené dítě. Podpora poskytovaná v rámci Covidu bylo něco jiného.

Po zavolání rodiny do služby se domluví první schůzka, buď u rodiny doma, nebo v ambulanci – v kanceláři v Plzni.

Paní Střihavková (ZŠ Pivoňka): Kolik šancí v rámci spolupráce se službou rodiny dostávají?

Paní Macháčková: Někdy je pro rodinu velmi obtížné dojít ke změně. Může se stát, že spolupráce se ukončí a rodina se poté sama ozve, buď pod vlivem školy, nebo si někdy i sama uvědomí potřebu podpory a spolupráce. Ze strany služby je spolupráce ukončována např. pokud rodina opakovaně nedodrží čas domluvené schůzky.

Paní Wollrábová (ZŠ Manětín): Mohou pracovnice školy zprostředkovat rodině setkání se službou?

Paní Valachová, paní Macháčková: OSPOD doporučuje spolupráci se službou. Rodina, se kterou Archa spolupracuje, většinou sdělí, že pracuje s OSPOD. Případně si to služba s OSPOD sdělí jinak, protože jejich zájmy jsou stejné. Pokud služba pracuje s rodinou, která s OSPOD zatím nepracuje, ale bylo by to třeba, většinou se podaří rodinu ke spolupráci s OSPOD přesvědčit.

Paní Krond'áková (ZŠ Kralovice): S kolika rodinami spolupracujete?

Paní Macháčková: Ve službě je 13 pracovníků a ročně spolupracují se zhruba 200 rodinami – práce s rodinami není na týden, ani na měsíc.

Paní Hrečínová Prodanová (CpKP): Plánujete rozšíření personálních kapacit?

Paní Macháčková: Aktuálně to není možné z důvodu neotevření základní sítě pro službu SAS pro rodiny s dětmi. Kdyby to bylo možné, tak by nad tím organizace přemýšlela, i tak je to ale komplikované – nyní je velmi špatná situace se zaměstnaností a pracovníci služby musí mít potřebnou kvalifikaci.

Paní Šlíková (ZŠ praktická Kralovice): Jak je služba financovaná a jakou kvalifikaci musí mít pracovníci? Kdo rozhoduje o navýšení kapacit služby?

Paní Macháčková: Financování služby je upraveno zákonem – část financí je poskytována prostřednictvím dotací ministerstvem a krajem, část z obecních rozpočtů. Kvalifikaci pracovníků také určuje zákon – je třeba konkrétní vysokoškolské vzdělání.

Paní Hrečínová Prodanová (CpKP): O navýšení kapacity rozhoduje krajský úřad prostřednictvím základní a rozvojové sítě služeb v Plzeňském kraji. Služby uvedené v základní síti mají nárok na každoroční dotaci, služby uvedené v rozvojové síti na dotaci nárok nemají. Krajský úřad stanovuje, pro které sociální služby základní síť v daném roce otevře, a také projednává, které žádosti o zařazení či navýšení kapacit v základní a rozvojové síti budou podpořeny. Diskuze o kapacitách služeb a zpracování místních plánů rozvoje sociálních služeb jsou důležité pro doložení potřeby jednotlivých služeb.

Paní Eberlová (CpKP): Psychologická podpora, kterou služba také poskytuje, je zajišťována také v terénu? Nebo jen ambulantně v Plzni? Jak je to s aktuální kapacitou služby?

Paní Macháčková: Kapacita pracovníků pro psychologickou podporu je omezena, z tohoto důvodu fungují zejména ambulantně, tedy v kanceláři v Plzni. Mimořádně je možné zajistit tuto podporu terénně v domácnostech klientů (ale ne v případě rozvodu, kdy manželé obývají společný prostor), nebo v zapůjčených prostorech.

Co se týče kapacity, služba je neustále na hraně možné kapacity, drží si malou kapacitu pro akutní případy od OSPODu. V případě plné kapacity zájemce o službu čeká 1-2 měsíce, než se kapacita uvolní.

Paní Ullmanová (Diakonie Západ): Prezentace služby Adite pro náhradní rodiny:

Pokud se člověk stane pěstounem, povinně musí spolupracovat s doprovázející službou. Účelem služby je sledování průběhu pěstounské péče a poskytování potřebné podpory rodině. Pokud bude ve škole dítě v pěstounské péči a bude potřeba z pohledu školy pěstounskou rodinu nějak podpořit, už do rodiny dochází služba, která jí pomáhá. V Plzeňském kraji jsou jednou částí klientely pěstounské rodiny, kde jsou pěstouni např. prarodiče – služba často komunikuje se školami v rámci těchto pěstounských rodin. Další skupinou klientů jsou děti v přechodné pěstounské péči (v regionu Plzeň sever je přechodných pěstounů málo). Děti v této péči mohou potřebovat velkou individuální podporu – mohou být ve škole teprve krátkou dobu, často jsou traumatizované a zároveň se musí adaptovat na nové prostředí. Tyto děti mívají kontakt s biologickou rodinou a mohou být emočně nestabilní, což se pak ve škole projevuje. Pracovníci doprovázející služby a učitelé mohou společně tvořit tým kolem dítěte, který ho podporuje. Děti, které zažily trauma, jsou dlouhodobě poznamenané, někdy se projevují hyperaktivně. Důležité je, aby dítě vědělo, že je v náhradní rodině, a pro školu je důležité, aby pracovníci věděli, že dítě vyrůstá v pěstounské rodině a že je třeba individuální přístup, např. když se v prvouce probírá rodokmen apod. Paní Ullmanová také realizuje přednášky ve školách. Traumatizované děti jsou i v biologických rodinách a projevy traumatu jsou podobné – lze dobře poznat, že dítě doma zažívá nepříjemné situace.

Služba spolupracuje s OSPODem. Doprovázení pěstounských rodin poskytují i další subjekty, nejen Adite. Obecně v Plzeňském kraji je cca 30 pěstounů, aktivních je většinou 25 rodin. Adite v ORP Kralovice nedoprovází mnoho pěstounských rodin a ani nepůsobí ve školách, jejichž pracovnice se setkání účastnily.

Paní Eberlová: Může se také stát, že je dítě svěřeno do péče jiné osoby. Co to přesně znamená?

Paní Ullmanová: Často jsou třetí osobou prarodiče (senioři), tety apod. V tomto případě rodina nemá ze zákona zajištěno tolik podpory, jako pěstounské rodiny, přestože se potýká se stejnými problémy. Nově budou mít tyto rodiny ze zákona k dispozici finanční dávky. Adite se zaměřuje i na tyto rodiny, kterým poskytuje poradenství. Častým a dobrým momentem kontaktování služby je, když přijde

člověk s tím, že neví, jak říct dítěti, že je adoptivní – to je jedno z témat na dočasnou spolupráci se službou.

Paní Wollrábová: Na dětech v pěstounské péči (jak klasické, tak příbuzenské) je vidět, že rodina má podporu doprovázející služby, s rodinami se také velmi dobře spolupracuje. Nejčastěji jsou pěstouni prarodiče. Jaké všechny pravomoci pěstoun má? V rámci GDPR ve škole řešili, jestli má biologický otec nějaká práva, nebo může vše řešit pěstoun v plné výši. Rodiny poté dodatečně přinesly od soudu informace o úpravě práv. Je ideální, když se rodiny domluví, např. účast na lyžařském kurzu musí podepsat zákonný zástupce – v jednom případě se rodiny domluvily a udělaly to tak, že účast mohl podepsat pěstoun. V podstatě, co pěstoun, to jiné vymezení pravomocí.

Paní Ullmanová: Klasický pěstoun je v pozici, kdy všechny právní záležitosti řeší biologický rodič (např. občanský průkaz, výběr školy). Pokud to nejde s rodičem vyjednat, lze to řešit soudně – soud může stanovovat pravomoci zvlášť pro jednotlivé úkony. Někteří pěstouni mají statut poručníka, kdy mají rozšířené pravomoci, mohou rozhodovat např. ve zdravotních oblastech, ale rodič není zbaven kontaktu s dítětem. Pěstoun by měl být schopen ve spolupráci s ODPODEM dodat škole potřebné informace o pravomocích. Škola nemůže jen tak vydat dítě biologickému rodiči, pokud je dítě v pěstounské péči – pěstoun je zodpovědný za to, s kým dítě pobývá.

Paní Šliková: Jak je to u dítěte v pěstounské péči, kterému je 18 let? Mohou se pěstouni obrátit na doprovázející organizaci, nebo musí už samo dítě?

Paní Ullmanová: Na doprovázející organizace se mohou obracet i děti, které odešly z pěstounské péče a potřebují poradenství. Statut nezaopatřeného dítěte má dítě, které se vzdělává. Z hlediska čerpání pěstounských dávek je třeba to dokládat na úřadě. Nově bude pobírat nezaopatřené dítě příspěvek 15 000 měsíčně, pěstoun dostává odměnu pěstouna. Od nového roku bude výrazně nižší příspěvek pro pěstouna v rámci příbuzenského vztahu. U dětí s omezenou svéprávností to bude trochu jinak.

Paní Macháčková, paní Ullmanová: Diakonie Západ poskytuje i další sociální služby, které mohou rodiny využít, např. poradna pro lidi v nesnázích. Rodinám, které pečují o nemohoucího seniora či postižené dítě, může pomoci odlehčovací služba. Pobytová odlehčovací služba sídlí v Merklíně – do zařízení je možné umístit dítě např. na týden a rodič si může odpočinout.

Pokud se dítěti něco děje, zástupci škol to poznají nejlépe. Pokud je např. dítě z rozvádějící rodiny, tak je to na něm vidět a je možné rodinu odkázat na službu, která je tím rozvodem provede a pomůže situaci zvládat. Informace o službách Diakonie Západ jsou k dispozici zde: <https://www.diakoniezapad.cz/sluzby-diakonie-zapad/>.

Paní Eberlová: V rámci projektu KPSS bude zpracován tištěný katalog sociálních a souvisejících služeb, který bude k dispozici obcím, subjektům a občanům na Kralovicku. Informace o sociálních službách v Plzeňském kraji jsou k dispozici v Katalogu poskytovatelů sociálních služeb v Plzeňském kraji z roku 2019 (<https://socialnisluzby.plzensky-kraj.cz/Uploads/Files/soik4pat.lof.pdf>).

Ad 3. Praxe v řešení problémů – příklady problémových situací žáků ve školách

Paní Střihavková: Jak školy řešily vzdělávání dětí a jejich problémy v online výuce? Mají ve škole ekonomicky slabší rodinu, kde problémy předpokládali a snažili se pomáhat nad kompetence učitelky, ale rodiče jsou Ukrajinci a dítě nemá podporu v českém jazyce. Jako škola dostávali různé nabídky doučování z univerzity. Mají jen 38 dětí, i ze Středočeského a Ústeckého kraje, které znají blízce, půjčovali techniku, ale např. rodinu bez auta se do vzdělávání nepodařilo zapojit. Snažili se ze všech sil, při online výuce volali dětem i rodičům, že začíná výuka, přesto pocíťují nyní až lítost z velkého propadu u dětí za rok a půl. Říkali si, zda existuje nějaká podpůrná služba, která by pomohla učitelům i rodinám.

Paní Wollrábová: Jsou malá škola, využili dotací a nakoupili tablety, v ohrožení byla např. rodina, která měla internet pouze z mobilu. Na začátku si zmapovali, jestli děti mají sluchátka a mikrofon, tak pak poznali, že dítě třeba lže. Vše dávali dětem v papírové podobě a rodiče mohli odevzdávat vypracované listy cestou okolo na parapet okna. Měli výhodu v tom, že ve školské radě je tatínek, který rozvezl věci na Bezděrovsko, nabízel se, že by odvezl i děti – je to hodně o lidech a jejich ochotě. Dělal individuální setkání v praktické škole, když byly tyto školy otevřené. U dětí se zpomaleným vývojem využili individuálních konzultací. Domluvili se s rodinami, že udělají skupinové konzultace, v rámci kterých si učitelka vezme na půl hodiny žáka apod. Vyšli rodinám maximálně vstříc, některé rodiny ale nabízené možnosti nevyužily. Dnes také vidí velké propady, zejm. ve druhé třídě. Využili projektu Šablony - skupinové konzultace pro deváťáky.

Paní Ullmanová, paní Macháčková: V době distanční výuky šlo u dětí v pěstounské péči často spíše o zorientování se ve výuce, v platformě, která se používala, kde byly úkoly, než přímo o doučování. Diakonie Západ měla v této době projekt, v rámci kterého poskytovala rodinám tablety a další. Pracovnice SAS zaznamenaly i opačné zkušenosti – z dětí, které propadaly, byly najednou premianti, protože měly denní podporu. Diakonie realizuje projekt na podporu vzdělávání, který je online, nezáleží tedy na území, ve kterém rodina žije. Podpora rodinám ve vzdělávání běží i nadále, děti se ocitají v karanténách. Kdyby nastala opět situace distanční výuky na všech školách, jsou služby na situaci připravené.

Paní Korcová: Byl spuštěn Národní plán doučování, díky kterému se dá dohnat spoustu věcí, rodiny jsou za podporu vděčné.

Paní Eberlová: Měli v době distanční výuky a obecně mají pracovníci škol nějakou metodickou podporu? Mají k dispozici např. nějaký jednoduchý přehled o tom, v jaké situaci, ve které se žák či rodina nachází, se obrátit na kterou sociální či návaznou službu? Mají učitelé supervizi?

V diskuzi zaznělo: Školy mohou čerpat podporu prostřednictvím Šablon, pracovnice však vnímají, že potřebné by bylo také propojování škol a sdílení zkušeností a podpora pro učitele. V distanční výuce školy neměly příliš metodickou podporu, veřejnost často věděla, co bude, kdežto ředitelé a učitelé ne. Často si na vše musely školy přicházet samy, žádné školení pro ně nebylo připraveno a nevěděly, zda to dělají dobře. V rámci běžného fungování škol metodické programy školy mají. Supervize učitelé nemají.

Ze škol často odchází mladí učitelé, po zaškolení zkušenějším kolegou, protože nezvládnou administrativní tlak a psychickou zátěž.

Paní Ullmanová: V sociálních službách je zajištění supervize pro pracovníky již standardem, je součástí rozpočtu sociálních služeb, slouží ke zvyšování kvality služby.

Ze svého působení na univerzitě, kde připravuje budoucí učitele, vidí, že nejsou připraveni na to, koho budou učit (na skladbu dětí). Neví pak, jak pracovat s klimatem třídy, proto pak mladí učitelé toto nezvládají a ze škol odcházejí.

Paní Hřečínová Prodanová: V systému sociálních služeb je poměrně náročné se zorientovat. V rámci projektu KPSS budeme zpracovávat a tisknout katalog, který bude k dispozici i v elektronické verzi. Bylo by možné z katalogu vytáhnout služby, týkající se škol. Lze také pro školy zpracovat leták s jednoduchým a stručným popisem, v jaké situaci kontaktovat jakou službu.

V případě, že si učitelé nebudou vědět rady, na koho se obrátit o radu, pomoc či podporu v situaci konkrétních žáků, je možné kontaktovat jakoukoliv sociální službu, která každého v rámci základního poradenství nasměruje a navede na správnou pomoc. Stejně tak je možné kontaktovat sociální odbor, nebo OSPOD, kde pracovnice dotyčného také nasměrují na správnou službu.

Zpracovala: Tereza Kavalírová, CpKP ZČ
Ověřila: Tereza Eberlová, CpKP ZČ
Dne: 20.12.2021